

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Андрусич Ніна Олексіївна, головна редакторка видавництва "Світлич".

Бех Іван Дмитрович, доктор психол. наук, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України.

Беленька Ганна Володимирівна, доктор пед. наук, професор, Педагогічний інститут КУ ім. Бориса Грінченка.

Богуш Алла Михайлівна, доктор пед. наук, дійсний член НАПН України, Південноукраїнський НПУ ім. К. Д. Ушинського.

Гавриш Наталія Василівна, доктор пед. наук, професор, ДВНЗ "ПХДПУ імені Григорія Сковороди".

Єфименко Микола Миколайович, доктор пед. наук, професор, Бердянський ДПУ.

Кононко Олена Леоніївна, доктор психол. наук, професор, НДУ ім. Миколи Гоголя.

Крутий Катерина Леонідівна, доктор пед. наук, професор, Вінницький ДПУ ім. М. Коцюбинського.

Низковська Олена Вікторівна, наук. співроб., ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти" МОН України.

Піроженко Тамара Олександрівна, доктор психол. наук, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України.

Рібцун Юлія Валентинівна, канд. пед. наук, ст. наук. співроб., Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України.

Смольникова Галина Валентинівна, канд. психол. наук, ІППО КУ ім. Бориса Грінченка.

Сухомлинська Ольга Василівна, доктор пед. наук, дійсний член НАПН України.

Тарасенко Галина Сергіївна, доктор пед. наук, професор, Вінницька академія непервної освіти.

У ФОКУСІ ВИПУСКУ:

ВИХОВУЄМО ТВОРЧУ ОСОБИСТІСТЬ

Що вирізняє творчих людей з-поміж інших? Вони здатні бачити незвичайне у звичному, уміють мріяти і не бояться діяти не так, як усі. Саме тому їм до снаги створювати нове — ідеї, мистецькі шедеври, наукові теорії, інженерно-технологічні й управлінські інновації. Крім того, творчість — чудовий засіб релаксації та боротьби зі стресом.

Творче начало є в кожній людині. Як же пробувати і реалізувати його? Про це — у квітневому випуску "ДВ".

- Ігри, що розвивають творчу спрямованість особистості.
- Поради батькам, як виховувати творчих дітей.
- Система роботи з інтеграції мовленнєвої творчості й апікації: дитячі книжечки власноруч.
- Літературний вечір для педагогів.
- Настільний театр і кольорова казка.
- Пальчикові вправи та мовленнєві ігри.

✓ А також **пам'ятка для родини** на час карантину.

Сподіваємося, публікації цього випуску подарують вам натхнення і бажання творити. Пам'ятайте:

**"ТВОРЦЕМ МОЖЕ БУТИ КОЖЕН,
ЯКЩО В НЬОГО Є ТЕ, ЩО ЙОГО НАДИХАЄ".**

Платон

**Передплатні індекси: "ДВ" — 74140, "ДВ" з додатками — 95989
ВИГІДНА ПЕРЕДПЛАТА НА САЙТІ JML.COM.UA**

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Щомісячний науково-методичний журнал
МОН України для педагогів і батьків
№4 (944), квітень 2020

Виходить з 1911/1931 року

Головна редакторка **Юлія Журлакова**

Редакторки: **Ольга Мельник,
Тетяна Небесна**

Коректорка **Ніна Любаченко**

Комп'ютерна верстка **Володимир Васильєв**

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової
інформації: серія KB № 6919 від 31.01.2003

Видруковано у друкарні ТОВ "Літера-Друк",
вул. Озерна, 6, оф. 122, Київ, 04209.

Свідоцтво ДК № 3689 від 28.01.2010 р.

Підписано до друку 06.04.2020. Формат 60х84 1/8.

Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друку арк. 3,72.
Умовн. фарб.-відб. 14,88. Обл.-видавн. арк. 5,5.

Відповідальність за зміст рекламних матеріалів
несе рекламодавець

Адреса редакції:

04053, Київ-53, а/с 36.

E-mail: dv@dvsvit.com.ua

Тел.: (044) 486-11-19,

(096) 548-62-26,

(099) 376-35-36

© Видавництво "Світлич", 2020

Забороняється копіювання або інше
відтворення матеріалів журналу

Зміст

Образотворчість

- 2** **Де лелека водиться,
там щастя родиться**
обкл.

Педагогічна лабораторія

- 3** Ганна БЕЛЕНЬКА, Олександр СЕМЕНОВ
**Творчо спрямована особистість
народжується в грі**

Співпраця з родиною

- 7** Наталія ДЯТЛЕНКО
**Як допомогти дітям
стати творчими?**

Інтегрована освіта

- 10** Тетяна ПАВЛОВСЬКА
Картинка до слова — і книжка готова
Розвиток художньо-мовленнєвої творчості
дошкільнят засобами аплікації

Управління і методична служба

- 15** Тетяна ЄРМІШКІНА
Літературне кафе
Творча гра для педагогів

Світ театру

- 18** Ірина ПАТРАБОЙ
Кольорова казочка
Настільний театр для дітей усіх вікових груп

Актуальні проблеми

- 20** Олена ЧЕКАНОВА
**Як цікаво й ефективно провести
час з дітьми під час карантину**

Здоров'я

- 22** Оксана ЖАКУН
Гімнастика для пальчиків

— До публікації можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

Розвиток мовлення

- 24** Тетяна КОЖЕВНИКОВА, Ірина КРИВДА
Разом граємо — звуки вимовляємо
Дидактичні ігри для дітей старшої групи

Дитина і світ

- 27** Галина КАЛІНІЧЕНКО
Зоопарк запрошує в гості
Заняття для дітей старшої групи

Фізичний розвиток

- 30** Олена ГАНЧО
Країна Солодощів
Ранкова гімнастика пробудження для дітей
середньої групи (за методикою М. Єфименка)

Світ гри

- 32** Ольга ДАЙЧЕНКО
Гайда, дітвора, вже чекає гра!
Рухливі ігри з музичним супроводом
для дітей усіх вікових груп

Музика

- 34** Олена НОВИЦЬКА
**Інструменти ми вивчаємо
і в оркестрі дружно граємо**
Тематичне музичне заняття для дітей старшої групи

Свята і розваги

- 37** Юлія ПІПА
Мікробот рятує подарунки
Фізкультурне свято для вихованців
усіх дошкільних груп до Дня захисту дітей

Плекаймо рідну мову

- 17** Заходи скасовують, а не відмінюють

Конкурс "Стіни, стеля і підлога, які говорять"

- 3** **Стіни, стеля і підлога заговорили українською**
обкл.

У квітні в додатках до журналу "Дошкільне виховання"

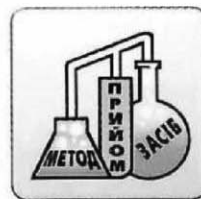
ВЕЛИКДЕНЬ — тема журналу "Джміль" № 4 (jml.com.ua/2020-4)

ГУРТКИ В ДИТСАДКУ — тема журналу "Палітра педагога" № 4 (dv.in.ua/pp2020-4)

Додатки можна передплатити на сайті jml.com.ua або на Укрпошті разом з "ДВ"
(індекс комплекту — 95989) чи окремо ("Палітра педагога" — 40296, "Джміль" — 40295)

ТВОРЧО СПРЯМОВАНА ОСОБИСТІСТЬ НАРОДЖУЄТЬСЯ В ГРІ

особистість дитини

ігра діяльність

Ганна БЕЛЕНЬКА,

*д-р пед. наук, професорка,
завідувачка кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка;*

Олександр СЕМЕНОВ,

*д-р пед. наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

Творча особистість виростає з гри, уяви та фантазії, якими повняться дошкільне дитинство. Це відбувається тоді, коли дитина вирішує не діяти "як усі". Добре, коли поруч є мудрий педагог, який допоможе дошкільнятці розвивати власну унікальність, розкриє його творчий потенціал. Орієнтиром на цьому непростому шляху стане подана стаття.

Творче начало людини — це те, що допомагає їй успішно розвиватися, адаптуватися в соціумі, продукувати інноваційні ідеї та здійснювати відкриття. Саме творчі особистості підносять культуру, науку і матеріальне виробництво держави на новий рівень, що сприяє зрештою добробуту всіх громадян.

Єдиного досконалого рецепта виховання творчої особистості не існує. Однак аналіз наукових уявлень про умови, що сприяють розвитку креативності, дослідження структурної організації особистості, особливостей залучення в діяльність, формування мислення і світосприйняття загалом дає можливість сформулювати корисні висновки про сутність процесу становлення творчої спрямованості особистості в дошкільному дитинстві, визначити його закономірності та принципи, зміст і форми, умови й інструментарій.

На окрему увагу заслуговує ідея облаштування особливого середовища, що сприяє навчанню і вихованню творчо спрямованої особистості. На нашу думку, таким є модернізоване ігрове середовище сучасного закладу дошкільної освіти.

Залучення дітей до процесу індивідуальної та колективної співтворчості на основі гри сприяє формуванню необхідної мотиваційної, соціально-комунікативної, емоційно-вольової, інтелектуальної та практичної бази майбутньої творчої особистості.

ЩО ТАКЕ ТВОРЧА СПРЯМОВАНІСТЬ?

Згідно з дослідженнями О. Ковальова, Г. Костюка, С. Рубінштейна, *спрямованість* — одна з основних характеристик особистості, що визначає її структуру і базові риси та передбачає наявність у неї стійкої системи мотивів.

Творча спрямованість — це інтегральна особистісна характеристика, що визначається сукупністю стійких мотивів до творчої діяльності, прагненням до творчості, наявністю творчих бажань, потреб, інтересів, нахилів.

ЧОМУ ТВОРЧУ СПРЯМОВАНІСТЬ ТРЕБА РОЗВИВАТИ ЗМАЛКУ?

Дошкільний вік — унікальний сензитивний період довільного й природного "входження" дитини у творчість через гру. В ігровій діяльності малят цього віку набувають особливої ваги пізнавальний інтерес, потреба обговорювати, експериментувати, перевіряти на практиці сміливі гіпотези.

У старшому дошкільному віці творчості сприяють функціональна зрілість кори головного мозку, доволі висока координація і точність рухів, достатня розвиненість необхідних психічних процесів: сприймання, пам'яті, уваги, уяви, мислення, здатності до рефлексії.

Особливу увагу необхідно звернути на невгамовну фантазію дітей.

Сміливість дитячої уяви, відсутність жорстких стереотипів, комплексів залежності від значущого дорослого є чудовою основою для формування творчої спрямованості.

ОЗНАКИ ТВОРЧОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Проведене нами експериментальне дослідження творчої спрямованості вихованців закладів дошкільної освіти дало змогу виявити низку провідних ознак, притаманних цьому віку.

✓ **Інтелектуальні ознаки.** Було помічено, що вихованці стають "експертами" в тих видах творчості, які їм цікаві. У них послідовно формується понятійно-термінологічний апарат, який вони активно використовують у процесі творчих пошуків. Розвивається також специфічна ерудиція, пов'язана з історією, традиціями і кращими зразками цієї діяльності, якій вони себе присвячують. Так, вокалісти-початківці часто орієнтуються на відомих виконавців, творчістю яких предметно цікавляться, заглиблюються в деталі їхньої вокальної техніки; з юними футболістами можна обговорити успіхи відомих клубів, окремих спортсменів, пригадати результати їхніх історичних матчів і т. ін.

✓ **Операційні ознаки.** Йдеться про бажання дошкільника опанувати найбільш важливі прийоми, техніки, способи творчого самовираження. Без оволодіння інструментами творчої самореалізації дитина відчуває тривогу, внутрішнє невдоволення собою, що зрештою може призвести до фрустрації, підсилення тривожності, формування

низької самооцінки. Основним способом оптимізації операційної складової творчої спрямованості є планомірне навчання дитини базовим прийомів творчого самовираження, залучення до колективної творчої діяльності.

✓ **Емоційно-вольові ознаки.** Йдеться про необхідний елемент рефлексії творця щодо процесу й самого продукту діяльності. Часто вихователі помилково вважають, що для дитини надзвичайно важлива позитивна оцінка продуктів діяльності оточенням. Спостереження за емоційним станом дітей у процесі творення дає нам підстави стверджувати, що для малят *власна оцінка продукту творчості* є набагато вагомішою, ніж судження дорослих.

Цей висновок яскраво ілюструє Маленький Принц в однойменній повісті А. де Сент-Екзюпер. Герой, що живе у створеному ним самим фантастичному світі, емоційно й безстрашно стверджує: "...дорослі такі нетямущі, а діти просто не в змоз розжовувати їм усе".

✓ **Соціально-комунікативні ознаки.** Сучасні психологічні дослідження дітей дошкільного віку (І. Бех, І. Біла, Є. Зітек, О. Кочерга та ін.) свідчать про те, що в ігровій діяльності виразно проявляється комунікативна активність дитини. Якісність соціальної творчої особистості не може досягти свого перебування наодинці зі своїми роздумами і думками. Дитина ж має особливу потребу в спілкуванні, шукає референтну групу однодумців, у якій реалізує потребу виговоритися, поділитися враженнями, отримати зворотний зв'язок – емоційні оцінки (зокрема захоплення) і критичні

зауваження, щоб з новими силами повернутися до улюбленого заняття.

ЯСКРАВА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ — ВИЗНАЧАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Найгостріше питання, яке розв'язує особистість у процесі становлення: бути "як усі" чи бути собою? Цей внутрішній особистісний конфлікт, на нашу думку, стає рушійною силою формування творчої індивідуальності. Його можна виразити у формулі **"Індивідом народжуються, особистістю стають, а індивідуальність захищають"**. Цей конфлікт розуміємо як важливу особистісну проблему пошуку власного неповторного шляху або рішення (дії) — як рушійної сили, мотивації до творчих звершень.

Розв'язуючи згаданий конфлікт, дитина переживає ще одне протиріччя, зовнішнє. Непереборне бажання негайно перевіряти на практиці свої ідеї, сміливі гіпотези часто стикається з перешкодами, які створюють на цьому шляху значущі дорослі.

Творчі домагання дітей дорослі нерідко сприймають як непослух, як сигнал необхідності вберегти малюток від помилок, нав'язати їм загальноприйнятну точку зору і тим самим "визволити" їх зі світу фантазії, повернути до позиції "як усі".

Індивідуальність є імперативом новітньої науково-педагогічної думки, оскільки визначає людину як єдиного творця власного унікального життєвого шляху, носія багатогранної неповторності, авторського світобачення. Тож відмова від освіти на засадах **педагогіки індивідуальності** — найкоротший шлях до формування звички до бездумного наслідування, інертності та шаблонності.

Наше дослідження показало, що основою формування творчої особистості є поєднання творчих детермінант індивідуальності дитини дошкільного віку — проявів **уяви та фантазії** — з такими особистісними конструктами як **воля, характер, темперамент**, які, власне, і дають силу та сміливість для прийняття й відстоювання рішення бути собою.

ІГРИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬ ТВОРЧІСТЬ

Для дітей сенс гри полягає в отриманні задоволення від руху, спілкування, змісту діяльності. Для вихователя — у використанні можливостей опосередкованого впливу на пізнавальну та емоційну сфери дітей з метою розвитку їх через обраний зміст. Зокрема гра — це широке поле для

**Фантазія наша лише за хвилинку
Створила із ляпки казкову тваринку.**

(Надіслала Наталя Крива,
ЦРД № 53 "АБВГДЕЙКА", м. Житомир)

прояву творчої спрямованості особистості дошкільнят.

У дітей завжди є улюблені ігри, у які вони готові грати щодня. Проте вони радо долучаються й до нових, які пропонує дорослий. Мотивацією участі для них є ефект новизни і можливість/радість спільної з дорослим діяльності.

Що цікавого може привнести в гру дорослий? Насамперед — навчити бачити незвичне у звичному, спрямувати ігрову діяльність дітей на розвиток уваги і вміння концентруватися на меті. Саме це завдання лежить в основі методу фокальних об'єктів.

Ігровий метод фокальних об'єктів

Творцем методу фокальних об'єктів став на початку ХХ ст. німецький учений Еміль Кунце. Він полягає у **штучному комбінуванні ознак відомого, звичного об'єкта з різними ознаками інших, випадкових об'єктів**. Перенесення нових ознак на заданий об'єкт дає змогу отримувати нові незвичні властивості, які інтерпретуються в контексті виконання нових функцій. Наприклад, у фокусі уваги дітей — стіл, на який переносяться ознаки випадкових об'єктів: квітки, телефона, мухи. Отримуємо: **надокучливий стіл, стіл-літун, пахучий стіл, різноколірний стіл, співочий стіл** тощо.

Класичним прикладом самостійно створеного дітьми у процесі ігрової діяльності фокального об'єкта, побудованого з підручного матеріалу й наділеного ознаками справжнього житла дорослих, є відома багатьом з власного дошкільного дитинства **"халабуда"**. Її створення (будівництво) — процес спонтанний, колективний,

сповнений фантазії та очікування розгортання живого емоційного ігрового сюжету.

Педагогічне керівництво грою із застосуванням методу фокальних об'єктів — справа непросте. Тут надзвичайно важливе вміння втручатися в ігровий процес делікатно. Умовою успіху є велика довіра дітей до дорослого, сприймання його як "свого", як співтворця в розгортанні сюжетної лінії. Отже, педагогу слід на самому початку ігрового сюжету позиціонувати себе як рівноправного суб'єкта дійства і делікатно, без найменшого тиску, давати всім дітям можливість проявляти лідерство й творчу ініціативу.

Творча гра "Фотоапарат"

У цю гру можна грати вдвох, а можна й великою групою, але об'єднавшись у пари. У кожній парі один з учасників виконує роль фотоапарата, другий — фотографа. "Фотограф" "умикає" й "вимикає" свій "фотоапарат" натиском на плече. Це може бути й поплескування по двох плечах, що означає сигнал до дії — "фотографувати" чи "вимкнутись". В очікуванні сигналу "фотографа" "ввімкнутися" гравець, що виконує роль фотоапарата, стоїть із заплученими очима.

"Фотограф" має обрати предмет чи місце, яке він хоче "зняти", підвести до нього свій "фотоапарат", зручно розташувати і "ввімкнути". За сигналом "фотоапарат" "умикається" — розплющує очі й упродовж 5 секунд споглядає те, що потрапляє в його поле зору. Після цього "фотоапарат" "вимикають", відводять від місця, де відбувалася "зйомка", просять розплющити очі й описати своє "фото" — розповісти про те, що йому вдалося зафіксувати в пам'яті.

Педагогічна шпаргалка

ТВОРЧІСТЬ ≠ КРЕАТИВНІСТЬ

Часто замість слова "творчість" педагоги вживають "креативність". Слід зауважити, що ці поняття хоч і споріднені, але не тотожні.

Творчість — процес створення нового продукту на основі відходу від стереотипів. Наприклад, малювання картини, написання вірша чи пісні, моделювання нового приладу тощо.

Креативність — індивідуальна здібність до творчості, властивість мисленнєвої діяльності. Провідним механізмом креативності є особливий тип дивергентного мислення — творча уява, спонтанна гра з новими ідеями, сміливе експериментування з ними, самоствердження у творчості, некритичне ставлення до її процесу і результату.

У "фотографа" запитують: "Чи сподобалася тобі ця світлина?". Якщо відповідь "ні", можна "перезняти". Потім гравці міняються ролями. Малютам надзвичайно подобається, коли роль фотоапарата виконує дорослий — вихователь або хтось із батьків, — а дитина керує ним.

У колективній грі кілька "фотографів" можуть "знімати" один об'єкт, але з різних боків. Цінність такої гри полягає в пошуку несподіваних ракурсів і відкритті незвичних граней об'єкта, розвитку вміння розповідати про побачене.

Нові варіанти знайомих ігор

Уведення в гру елементів новизни, ініціювання нових ідей і залучення до їх реалізації інших дітей є ознакою творчості. Вихователь має спонукати до цього всіх малят, пропонуючи їм нові варіанти знайомих ігор.

Так, усім відомо й улюблену дітьми гру **"Море хвилюється"** можна розіграти з варіаціями. Наприклад, запропонувавши дітям узятися за руки. Уявити, що кожна дитина — крапелька, а всі вони разом — хвилі. Хвилі рухаються під впливом вітру. Роль вітру виконує ведучий. Але хто сказав, що вітер може бути лише один? До того ж він може віяти прямо, а може закручувати хвилі, розбивати їх...

Покажіть дітям різні варіанти ігор, а надалі запропонуйте самим придумувати їх.

Малоініціативним дітям доручайте незвичні, особливі ролі — **Збирача ідей, Головнокомандувача змін, Слідопита, Шукача незвичностей, Шукача краси** тощо.

Навчившись творити в грі, дитина переноситиме це вміння на інші види діяльності, не буде боятися змін, а полюбить їх.

ПРО ЩО МАЄ ПОДБАТИ ВИХОВАТЕЛЬ?

Вихователь має подбати про динамічне ігрове середовище, позитивний настрій дітей, налаштованість на сприймання див, активність у прийнятті рішень і толерантність до ідей та дій інших. Особливу увагу слід приділяти емоційній підтримці малят, які ініціюють щось нове.

Та найголовніше — педагог має наповнитись знаннями, ідеями, прагненнями, які він передасть дітям. Тоді зникне одноманітність щоденних прогулянок і стандартних ігор, а творча спрямованість дітей розвиватиметься і в інших видах діяльності — образотворчій, руховій, трудовій, музичній тощо. ■

